

Enser YILMAZ*

YALNIZLIK VE KADIN BAĞLAMINDA GÜLTEN AKIN'IN ŞİİRLERİ

Ah, kimselerin vakti yok

Durup ince şeyleri anlamaya

Giriş

4 Kasım 2015 tarihinde aramızdan ayrılan ve 1950'li yıllardan sonra şiir yazmaya başlayan Gülten Akın, 1940 sonrası Türk edebiyatının önemli şairlerindedir. Yaşadığı dönemde Milliyet gazetesinin kitap ekinin 2008 yılında yaptığı bir anket sonucu, yaşayan en büyük şair unvanını alması onun önemini bir kez daha ortaya koymuştur. 1933 yılında Yozgat'ta doğan şairin çocukluğu kalabalık bir aile ortamında geçer. Amcaların, dayıların, teyzelerin, dedelerin, ninelerin olduğu geniş aile diye tarif edebileceğimiz bir ortamdır. (Şentürk, e-makale: 3). Böyle bir ortamda dedesinin himayesinde büyür. Bir yandan doğaya bir yandan da dedesine sığınır bu dönemde: “Doğaya tutkundum. Kentin evlerinin bittiği yerlere, dağ eteklerine kaçırdım. Dalıp geciktiğimde, işte orda, yine yakalanırdım. Uzak gözetime almıyordum. Feodal ilişkilerin sürdüğü evimizde dedemin sevgisi ve koruyuculuğu, öteki söz sahiplerinin kişiliğime saldırısını önlüyordu. O koşullar içinde özgürce geliştiğimi söyleyebilirim. (Mıhçı, 1982:7). Bu ortam, 2.Dünya Savaşı'nın etkilerinin şiddetli bir şekilde hissedildiği, yokluğun hüküm sürdüğü ve ekmeğin karneyle alındığı bir dönemdir. İşte böyle bir dönemde çocukluğu Yozgat'ta geçen Gülten Akın, burada ilkokulu bitirir. Babasının üç yıl süren askerliğinden sonra babası memur olarak Ankara'ya tayin edilince Gülten Akın'ın Yozgat'tan sonra, ikinci durağı Ankara olur. Burada ortaokulu ve liseyi bitirir. Bu dönem Gülten Akın'ın şiirle uğraştığı dönemdir. Özellikle lise yıllarında içinde bulunduğu psikolojik durum ve yalnızlık hali onu şiirle uğraşmaya, kendini şiirde bulmaya sevk etmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu olumsuz tablo ve bunun, toplumu oluşturan bireylere yansımaları Gülten Akın'ı da etkilemiş; bir korunak, bir liman olarak gördüğü şiire sığınmıştır.

Gülten Akın'a göre şiir bir başkaldırı ve dönüştürme aracıdır. Dünyayı yeniden kuran, düzenleyen bir türdür. Şiirin ana malzemesi hayattır, dünyadır ve şiir hayattan aldığı malzemelerle tekrar yeni bir hayat, yeni bir düzen kurar. (Ateş, s. 10) Bu konuda Gülten Akın şunları ifade eder: “Şiiri kısa tanımlamaların içine sığdırmak zor; ama kolayca söyleyebiliriz ki şiir, yaşamda, insanda hiçbir iletişim kanalının ulaşamayacağı gizler noktasına en yakın giden iletişim türüdür, aracıdır.” (Akın, 2001: 117). Yine bir başka yazısında şiirin bir başkaldırı olduğunu dile getirir: “Şiir insanla insan, insanla dünya arasındakiini seçerek bir başka düzleme

* Okutman, Siirt Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi Müdürlüğü, enseryilmaz@siirt.edu.tr

aktarır. Ve yeniden kurar. Bir özel dil olmakla birlikte şiir bir iletişim aracıdır. Nesnel dayanağı olan coşkulu bir söylemdir. Kimi kez doğru giden bir oktur. Yeniden düzenlenmesi gereken yaşama, dünyaya usla karşı çıkıştır. Başkaldırır.” (Akın, 2001: 121-122)

Şiire bu tanımları getirdikten sonra sıra şiirin işlevine gelir. Gülten Akın şiire çok önemli misyonlar yükler. Başkalarının, şiirin hayatı değiştiremediği düşüncesinin aksine ona göre şiir, hayata yön veren önemli bir araçtır. “Şiirin işlevi nedir? Şiir neye yarar?” sorularına şu şekilde cevap verir: “Demıştik ki şiir kendine özgü diliyle bir iletişim aracıdır. İnsanı derininden insanın derinine. İletişimin bozulduğu, hatta ortadan kalktığı, yalnız iletilerin olduğu, beyaz camlarla ve öteki araçlarla tek yanlı serbest piyasa normlarına göre işleyen bu iletilerin, susturulmuş, yıldırılmış beyinlere emredildiği bu ortamda şiir bir umuttur. Basmakalıp, yıpranık orta malı bakışlardan kurtarabilir insanı, can gözünün açılmasını sağlar. İletim patlamasıyla aşırı yıpranan kirletilen dili onarır. Sözü, bakışı, anlamı kendine getirir. Dilin ve gerçek iletişimin işlemesine yardımcı olur. Bu çok önemlidir. Dilin bozulması çünkü iletişimin bozulması, şiddeti getirir. Görmüyor muyuz, televizyonlarla, kurgulanarak, gündelik dolaşıma daha yoğun sokulan şiddeti görmüyor muyuz? Bu sizi vahşete düşürmüyor mu, kanıksadınız mı? Bu daha kötü” (Akın, 2001: 123). Gülten Akın’a göre bir anlamda şiir, yabancılaşan ve yalnızlaşan dünyada bireyleri bir araya getiren, iyimser olmalarını sağlayan birleştiren ve umut aşıl原因 bir güçtür. O kadar etkili bir güçtür ki yine Akın’a göre: “Şiir, dizelere sıkıştırılmış bir nükleer enerji. Şiir parçalanacak, patlayacak olan şey. İşte düzeni, egemenleri korkutan şey. Hem haz hem derinlik hem sonsuz bir bağımsızlık, bağımsızlık hem çok ince bir denge, bir iç düzen. Sabır ve coşku.” (Şentürk, e-makale: 3)

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni bitirdikten sonra, Kaymakam olan eşiyile birlikte gittiği yerlerde hem avukatlık hem de öğretmenlik yapar. Kumluca, Şavşat, Gevaş, Alcura, Gerze, Saray, Haymana, Kumru’dan oluşan Anadolu macerası başlar. İlk şiir kitabını da evlendiği yıl yani 1956 yılında yayımlar: *Rüzgâr Saati* Daha sonra bu şiir kitaplarını *Kestim Kara Saçlarımı* ve *Sığda* kitapları takip eder. Bu şiir kitaplarında şairin bireysel duyguları işlediğini görebiliriz. Ali İhsan Mıhçı ile yaptığı söyleşide bunu şu sözlerle açıklar: “Şiirlerimde bazı dönemeçler var. İlk dönemeç *Kırmızı Karanfil*. *Rüzgâr Saati* bir ilk kitap olma özelliklerini taşır. *Kestim Kara Saçlarımı* ve onu izleyen *Sığda* belki daha usta işi. Ama her üçü de odağı “Ben” olan bir hayatın çeşitli görünümünü yansıtır. Aşk, sevgi, ayrılık, özlem, yalnızlık, çeşitli acılar, sevinçler... Bu yalnızlık, o günlerde sanatçı kişiliğimin bir parçasıydı. Koca bir kalabalığın ortasında bile, kendi içime kaçıp saklandığımı bunu sık sık yaptığımı anımsıyorum.” (Mıhçı, 1982: 6). Ben etrafında toplanan bu kitapların temel izleklerine baktığımızda *Yalnızlık* ve *doğa* kavramlarının başı çektiğini görürüz. Gülten Akın’ın hemen hemen bütün şiirlerinde “ben” kavramının egemen olduğunu görmekteyiz. Bir başka deyişle “ben” den kopmadan bireyselden toplumsala dönüşen bir şiir anlayışına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Gülten Akın: “Bütün iyi ozanlar şiire ‘Ben’ ile başlamışlar. Düşününce bana çok doğal geldi. Şiire başlanan yaşlar ‘Ben’in egemenliğinin sürdürdüğü yaşlar. Çocukluktan çıkıp gençliğe girilmiş. Görünüşte. Anneler ayrılmış sahneden, sevgililer, dostlar girmiş. Koruyucu sevgililer uzaklaşmış, yalnızlıklar, umutlu umutsuz aşklar girmiş. Ama ‘Ben’ çeşitli

kılıklarda egemen... İnsanın bütün alışverişi o çağda kendinden başlayıp kendine dönüyor. Akıl da buna ayarlı. 'Ben' geliyor, yetişiyor. Okumakla, görmekle, yaşamakla... Dünyaya en çok şaşan adam, dünyayı şaşırtmak, olağanüstülüğünü bildirmek istiyor. Nedir kendinde olan? Aşkındır, yalnızlığıdır, çeşitli tinsel durumlarıdır. Ve onunki, başkalarının hiç yaşanmamış, yaşanmayacak olandır. Var ya buna inanmak, var ya kendi kendini bu inançla büyülemek kuruyor köprüsünü korkuluksuz. Geçeni, düşeni oluyor. Ama bir kez geçmeyi başaran ozan, ustalaşmıncaya dek gidip geliyor." (Akın, 2001: 45) der. Özellikle *Sığda* kitabıyla birlikte ben izleği doruğa çıkar: "Bu çizgiyi biraz daha dış çevreye açılarak sürdürür 'Sığda' da topladığı şiirlerinde. 'Ben merkezli' oluşundan ötürü geniş ölçüde ozanın biyografisine bağlı olan bu şiirlerde evlilik, annelik sorunlarını ve bunların yol açtığı bunalımları izleriz. Bu dönem şiirlerinde 'ben' ve 'ben' in sorunları'dır önemli olan onun için. Sürekli olarak üzerinde durduğu, çözümlenmeye çalıştığı şey kendi özvarlığıdır. Dışındaki evren yaşamını etkilediği oranda şiirlerine girer. Bu yüzden kimi zaman şiirlerinde kendini gösteren dalgalanmalar, geniş ölçüde biyografisinden çıkarılabilir. Bu dönem şiirlerinde değişim, daha çok biçim yönünden olmuş, öz yönünden bütün şiirleri başlangıçtaki niteliklerini korumuştur." (Ergün, 1972: 5)

1.Yalnızlık Bağlamında Gülten Akın'ın Şiirleri

Gülten Akın'ın ilk şiirlerinde göze çarpan temel izleklerden biri "yalnızlık" tır. Çocukluktan ilk gençliğe adım attığı dönemlerde bir korunak, bir sığınak olarak gördüğü şiir, yalnızlığını paylaştığı yerdir. *Yitikler Gecesi* adlı şiirinde bu ruh hali belirgin bir şekilde göze çarpar:

*Şimdi dünya boşlukta yavaş
Sen bütün canlılardan uzaksın yalnızsın
Rüzgâr usandı doruklarda
Dağ çiçekleri uykuya vardı
Ay bacadan aştı uyumaz mısın* (Akın, 2016:11).

Karşımızda sessiz ve bütün canlılığını yitirmiş bir doğa var. Ve yalnız bir insanın ruh hali:

*Bu hal senin halin değil
Bütün gücünü yitirmiş
Bu hal senin halin değil
Yaşamının kendisini yitirmiş.* (Akın, 2016:11).

Rüzgâr Saati adlı şiirde de aynı ruh hali tekrar karşımıza çıkar:

*Tepeden Tırnağa bir usanmışlık
Anı ne bellek ne
Bu şehirden bu parktan uzakta
Neresi olursa olsun* (Akın, 2016: 12).

Bu, o kadar ağır bir yalnızlık ki herkesin uyanık olduğu bir vakitte o uyumak ister. Hem de kalabalıklar ve gürültüler içinde hiç kimse tarafından uyandırılmadan uyumak ister:

*Şimdi sokaklarda sersefil düşünceli
Ya da pencerelerde yalnız göz
Gürültüler içinde güpegündüz
-Kanın öyle uzak damarlarından-
Uyusan kimseler uyandırmaz. (Akın, 2016: 13).*

Yine *Yorgun Sevi* adlı şiirde yalnızlık karşımıza çıkmaktadır:

*Bir deli kuzgun gibiyim yaşlı teleğimle
Göğü siliyorum duraksamadan
Yorgunluktan değil, öyle sanıyorum
Yalnızlıktandır
Hızla dökülüyor tüyüm teleğim (Akın, 2016: 16).*

Yaşlılığın yalnızlığı çoğalttığına inanır. Telefonun bile bu yalnızlığa çözüm olmadığını dile getirir:

*Çocuklar
İçten bir sesleniş
Yetinmeli
Telefon yalandan bağlar
İnsan yalnız daha yalnız yaşlandıkça
Kendi konuşur kendi (Akın, 2016: 19).*

Yalnızlığın bir başka hali *Beni Sorarsan* şiirinde karşımıza çıkmaktadır. Daha ilk mısralarda bu yoğun yalnızlıkla karşı karşıya kalırız. Kışla beraber kendi içine çekilen doğa gibi şairimiz de yalnızdır:

*Beni sorarsan,
Kış işte
Kalbin elem günleri geldi
Dünya evlere çekildi, içlere
Sarı yaseminle gül arasında
Dağların mor baharıyla
Sis arasında
Denizle göl arasında
Yanımda kediler, kuşlar*

Fikrimden dolaşıyorum (Akın, 2016: 11).

Kimi zaman da yalnızlığına yenilen biri olarak karşımıza çıkar:

Yalnız atlar yıkılır düzlerde suya özlemlerinden

Bir ben miyim yalnızlığa yenilen, sen, sen, sen (Akın, 1964: 13).

2. Gülten Akın'ın Şiirlerinde Kadınlar

Gülten Akın'ın şiirlerinde egemen olan bir diğer izlek de “kadın” dır. Kadınlar onun şiirinde önemli bir yer tutar. Onun şiirlerinin önemli bir bölümünü oluşturan bu kavramdan hareketle, ataerkil toplum yapısında kadının varlığını, içine düştüğü çıkmazları, engellenmişliklerini, sıkıştırılmışlığını anlatır. Kadının toplumdaki yerini anlatırken şunları dile getirir: “Biz susmaya, sakın durmaya, coşkuyu belli etmemeye eğitildik. Özellikle benim yaşımdaykiler ve özellikle kadınlar... Aşk dolu, coşkular içinde ufacak kadın ama o aynı zamanda dengeli, tutarlı, kurallı olmaya çalışıyor, çoğu kez de başarıyor. İşte sürekli gerilim.” (Akın, 2001: 128). Bu durum *Kestim Kara Saçlarımı* şiirinde belirgin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır:

Uzaktı dön yakındı dön çevreydi dön

Yasaktı yasaydı töreydi dön

İçinde dışında yanında değilim

İçim ayıp dışım geçim sol yanım sevgi

Bu nasıl yaşamaydı dön (Akın, 2016: 12).

Kadın, içinde yaşadığı o sıkıntılı durumdan kurtulmak için işe saçlarını kesmekle başlıyor. Günlük hayatta da kadınlar kendileriyle ilgili herhangi bir değişiklik yapmak istediklerinde işe öncelikle saçlarından başlarlar. Bu bir değişimin, dönüşümün habercisidir:

Kestim kara saçlarımı n'olacak şimdi

Bir şeycik olmadı –Deneyin lütfen-

Aydınlığım deliyim rüzgârlıyım

Günaydın kaysıyı sallayan yeke

Kurtulan dirilen kişiye (Akın, 2016: 12).

Bir anlamda saçları kesmek var olan tutsaklığa, erkek egemenliğine bir karşı çıkıştır. Bu değişim özgürlüğe atılan bir adımdır:

Şimdi şaşıyorum bir toplu iğneyi

Bir yaşantı ile karşılayanlara

Gittim geldim kara saçlarımdan kur (Akın, 2016: 12).

Yine *Dedem Öldüğünde* şiirinde egemen olan düzene bir eleştiri getirdiğini görmekteyiz:

*Dedem öldüğünde
Yüz sürerek ayaklarına
Vedalaşmıştı ninem
Annem incecik bedenine
Deli vuruşlar indiğinde
Ağzından çıkan sözcükler şunlardı
“Bağırma, duymasın kimse” (Akın, 2016: 37).*

Bu olumsuz duruma rağmen son mısralarda, değişen bir durum ve umutla karşı karşıyayız. Kendini eşit ve özgür hisseden bir kadın tavrıdır bu:

*Öldü barbarlar da köle de, ölsün
Toprağa karıştı zalim mazlum
Sabrı da örseledi öfke, aşındı kendisi de
Egemene karşı evde dışarıda dünyada
Şimdi sözüm, davranışım özgürce, eşit eşite
Bunu çocuklarımızdan öğrendim (Akın, 2016: 37).*

Saklayan Kadınlar Şiiri adlı eserinde de yine egemen sınıfın direktifleriyle yaşamak zorunda kalan kadınları görürüz:

*O telefona çıkma, o kapıyı açma
Ona dokunma
Sarnıcı besleyen suyu sonsuza
Sakla, sende sürsün aşk. (Akın, 2016: 100).*

Gülten Akın'a göre kadın ev içinde kısıtlanmış bir şekilde yaşamaktadır. “Ev ve kadın ilişkisi Gülten Akın'ın şiirlerinde sıklıkla geçer. Ataerkil sistemde evin içiyle kuşatılmış olması ve kendine dair bir hayat, bir dünya kuramaması aksine çocukla beraber eve daha çok hapsedilmesi kadının en önemli meselelerinden biridir. Akın, kadının özgürleşmesi, birey olabilmesi, kendini sadece evlilik yoluyla konumlandırması ya da öğretilmiş ve öngörülmüş evlilikle gelen statüyü reddetmemesi üzerine karar dizelerini.” (Durukan, e-makale: 2) Kadının hayatının sınırlarının ne kadar dar olduğunu, nasıl kısıtıldığını ve mutfak, oda, yatak arasında nasıl mekik dokuduğunu *Evdeki Kadın Şiiri*'nde görmekteyiz:

*Saklayıp başını başasına
Ölü gibi dursun istendi
Öteki kadınlar bir yerlerden
Şakıyıp gelirlerdi

Bakışlar, bir erkek bir kadın*

Yoğun elektrik havai sözler

O dışı düşendi

Mutfak oda yatak arasında

Yatakla beşik

Nice nice yol döşendi

Aptal dakikalar, içine sığmama

Gelgeç albeni

Uyandı... Bitti (Akın, 2016: 101).

Sonuç

4 Kasım 2015 tarihinde aramızdan ayrılan ve ölümü Türk basınında büyük yankı uyandıran, modern Türk şiirinin ablası sayılan Gülten Akın, bireyselden, yalnızlığa, yalnızlıktan kadına, kadından çocuğa, çocuktan kentleşmeye, kentleşmeden yabancılaşmaya ve yabancılaşmadan toplumsala uzanan geniş bir perspektiften şiirlerini kaleme almıştır. Ben duygusuyla başladığı şiir yolculuğunda ona, kimi zaman yalnızlık, kimi zaman çocukluk, kimi zaman kadın, kimi zaman da toplumsal durumlar eşlik etmiştir. Bu şiirler, kendisinin de dile getirdiği üzere “Ben” den hiç kopmadan yalnızlığın, aşkın, kadınların, toplumsal olayların, olguların şiiridir. Saf, duru bir Türkçeyle yazılan bu şiirlerde Gülten Akın'ın “kadın” ve “yalnızlık” kavramını nasıl ele aldığını tespit etmeye çalıştık. Daha lise yıllarında başlayan yalnızlık hali onun şiirlerinin en önemli izleklerindedir. Akın yalnızlığın üstesinden şiirle geliyordu. Kendi deyimiyle bir korunak, sığınılacak bir limandı şiir. Kimi zaman doğaya sığınma kimi zaman şiire sığınmaydı. Şiirlerinde bir diğer temel sorun da “kadın” dır. Kadın imgesinin egemen olduğu şiirlerinde, toplum içinde sınırları daraltılmış, belli bir misyon dışında başka misyonları üstlenmesi hoş karşılanmayan, yarı özgür kadın profiline bir eleştiridir. Aslına bu eleştiri kadın üzerinden ataerkil toplum yapısına, düşünce sitemine yönelik bir eleştiridir. Bu yüzden gerek şiirlerinde gerekse söyleşilerinde ya da katıldığı sempozyumlarda kadının etkin bir şekilde hayata katılmasını istemiş, kadının özgürleşmesinden yana durmuş ve birey olarak toplumda var olması gerekliliğini savunmuştur.

Kaynakça

- Akın, Gülten (1964). *Sığda*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Akın, Gülten (2001). *Şiiri Düzde Kuşatmak*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Akın, Gülten (2016). *Kırmızı Karanfil (1956-1971 Toplu Şiirleri-I)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul
- Akın, Gülten (2016). *Uzak Bir Kıyıda (1984-2003 Toplu Şiirleri-III)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Akın, Gülten (2016). *Beni Sorarsan*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

- Akın, Gülten (2016). *Kestim Kara Saçlarımı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Ateş, Nurgül (2004). Gülten Akın. *Sanat Adam*, s. 10-15.
- Ergün, Mehmet (1972). “Kırmızı Karanfil ve Gülten Akın”, *Güney Aylık Sanat Dergisi*, S. 63, s. 5.
- Hürriyet Gösteri Sanat/Edebiyat*, Temmuz/1982-20 S.20, s.4-7.
- <http://www.milliyet.com.tr/-incelikler-in-sairi-gulten-akin-kitap-1027087/>. (tarih yok). Mayıs 20, 2016 tarihinde www.milliyet.com.tr: <http://www.milliyet.com.tr/-incelikler-in-sairi-gulten-akin-kitap-1027087/>
- <http://egoistokur.com/gulten-akin-bir-bile-degildim-hic-oldum/>. (tarih yok). Mayıs 2016 tarihinde <http://egoistokur.com/gulten-akin-bir-bile-degildim-hic-oldum/>:<http://egoistokur.com/gulten-akin-bir-bile-degildim-hic-oldum/>

